

שלושה עשורים של עריכה: מה הושג, מה צריך לשפר

'הד האולפן החדש' וביטאונים אחרים בשירות הוראת העברית כשפה נוספת

עידו בסוק

הקדמה

בתחום כתבי העת הדידקטיים-פדגוגיים, המיועדים למורי שפה שנייה בכלל ולמורי עברית כשפה שנייה/נוספת בפרט, אפשר להבחין בשני סוגים עיקריים: עיתון או חוברת המכילים הוראות קצרות, ענייניות וממוקדות, שתכליתן לסייע למורה בעבודתו היומיומית ולספק לו מעין 'עזרה ראשונה'. עיתונים מסוג זה מתאימים בעיקר למורים מתחילים, הזקוקים לסיוע מידי לאחר שעברו הכשרה קצרה. עיתונים כאלה, בדרך כלל בעלי ארבעה דפים, הוציא האגף לחינוך מבוגרים לאור בשנות התשעים של המאה העשרים, בשעת החירום של העליות הגדולות: **עברורים, נושאי המשך, עת יופי**. כתב עת מסוג אחר עשוי לכלול אף הוא הנחיות ממוקדות בנושאים ובתחומים שונים של 'הנחלת הלשון', אך ניתן בו גם מקום נרחב לדיונים בנושאים שונים, הנוגעים מקרוב או מרחוק בעבודת המורה לעברית: תרבותם של העולים וסוגיות בקליטת עלייה מצד אחד, והעמקה בידע העברית מצד שני. העמקה זו עשויה לכלול מאמרים על תולדות הנחלת העברית, על היסטוריה של התפתחות השפה, על תופעות בעברית החדשה ועל הקשר בין שפה לחברה. ההנחה היא שהמורה איננו 'רובוט', המסתפק בשינון כללים ובתרגול מבני לשון, אלא עליו לבוא לכיתה מצויד בידע נרחב, בהבנה של התרבות שמביאים אתם תלמידיו, בהכרת בעיותיהם וקשייהם (הלשוניים, המקצועיים, הכלכליים ועוד) וביכולת להסביר להם תופעות שונות בעברית ובחברה הישראלית. כתב עת מסוג זה הוא **הד האולפן החדש: להנחלת העברית ותרבותה**, ובעלי אופי דומה הם המאמרים בענייני הנחלת הלשון המופיעים תכופות בגדיש - ביטאון לחינוך מבוגרים - שניהם בעריכת כותב שורות אלה.

מילות מפתח: כתב עת דידיקטי, מורי שפה שנייה, נושאי העשרה, פופולריזציה של מדע
ד"ר עידו בסוק עורך זה למעלה משלושים שנה את כתבי העת בהוצאת האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך. תרגם ספרים רבים, בעיקר ספרות עיון וספרות יפה מצרפתית. כמו-כן פרסם מחקרים על נוער יהודי בפולין (עלילות נעורים, 2011; תחיית הנעורים, 2015).

מטרת מאמר זה לעורר עניין אצל מורי עברית כשפה נוספת בארץ ובחו"ל בכתבי העת הללו, היוצאים בהוצאת האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך, ובאפשרות להיעזר בעבודתם במאמרים המגוונים המופיעים בהם, הכתובים בידי בחירי החוקרים. כמו-כן המאמר, בתוספת החומר הגרפי המתלווה אליו, עשוי לעודד שיתוף פעולה בין **הד האולפן החדש** לכתבי עת בעלי אופי דומה, ואולי גם להמריץ מערכות של הוראת עברית והנחלת יהדות בארצות שונות לייסד ולפתח כתב עת בעל אופי דומה.

עיצוב המבנה והרכב של כתב העת

בשנת 1974, חצי יובל שנים לאחר שהוקם מה שנחשב לאולפן הראשון בתולדות המדינה, אולפן 'עציון', הטיל ד"ר יחזקאל כהן, מנהל המחלקה לחינוך מבוגרים במשרד החינוך באותה עת, על ד"ר שלמה קודש, מנהל המחלקה בעבר, לערוך ולהוציא לאור ביטאון - ירחון! - שיעסוק ב'רענון המחשבה הפדגוגית ובחילופי דעות עם חברים למקצוע, כהגדרת העורך בחוברת הראשונה. ד"ר קודש, דמות מיתולוגית של מורה ומחנך שהחל את עיסוקו בהוראה בעיירה ליטאית בגיל 16, קבע את הדפוסים הבסיסיים של כתב העת, שיצא בתקופתו כחוברת דקיקה. הוא ביקש לשלב הצעות דידקטיות של מורים בנושאים שונים עם מאמרים של אנשי מדע בנושאים בלשניים, וכן התייחסות להוראת עברית בתפוצות. הבעיה העיקרית הייתה חשיבה ולשון מיושנות כלשהו של הביטאון ונטייה להטפה ציונית; ד"ר קודש גם לא היה מעורה בקהילה האקדמית, ויכולתו להשיג מאמרים בעלי אופי של מחקר יישומי הייתה מוגבלת. ב-1985 החליט ד"ר אברהם צביון, מנהל המחלקה לחינוך מבוגרים באותן שנים (אחר כך: אגף), להזמין עורך חדש שירענן את הפורמט ואולי יתווה לו דרך חדשה. כותב המאמר קיבל עליו עבודה זו, כשברקעו ארבע שנות הוראת עברית כשפה שנייה באוניברסיטאות בצרפת (ולאחר ניסיון הוראה קצר באולפן קיץ של האוניברסיטה העברית).

איך התחיל הד האולפן:

1974, חצי יובל לאחר
הקמת האולפן הראשון,
מוטל על ד"ר שלמה קודש
להוציא ירחון להוראת
עברית.
ד"ר קודש קובע את
הדפוסים הבסיסיים של
כתב העת.

שלושה עשורים של עריכה: מה הושג, מה צריך לשפר

עידו בסוק - 'הד האולפן החדש' וביטאונים אחרים בשירות הוראת העברית כשפה נוספת:
סיכום שלושה עשורים

העורך החדש, כותב שורות אלה, לא שבע נחת משם הביטאון הירחמיאלי במקצת 'הד האולפן', שהיה בו כדי להטעות, כביכול מדובר במעין עלון פנימי של מורי האולפנים. לו ולמנהלי המחלקה באותה עת (ד"ר אברהם צביון וגב' חנה פולני, ראש המדור להנחלת הלשון), היה ברור שאי אפשר להוציא כתב עת רציני בתחום המדובר - הוראת עברית כשפה שנייה או זרה - בתכיפות של ירחון. הוחלט על הוצאת כתב עת בעל ממדים נרחבים ומגוון מדורים - פעמיים בשנה. ההנחה הייתה **שהד האולפן** נשען על שני עמודים עיקריים: הוראת עברית כשפה שנייה/ זרה; וענייני קליטת עלייה, שהלא תלמידי האולפנים שלנו הם כמעט כולם עולים.

המדורים העיקריים שנקבעו בו:

- מקבץ מאמרים בנושא מרכזי המתחלף מדי חוברת
- ראיון או סימפוזיון
- מאמרי מחקר בגרסה מקוצרת ומעובדת
- מאמר או מאמרים דידקטיים מבית היוצר של המורים עצמם
- הוראת עברית בתפוצות
- הוראת נושא תוכני-תרבותי באולפן (היסטוריה יהודית, תרבות ישראלית, גאוגרפיה של ישראל (תקופה מסוימת היה מדור שעסק בטיול באולפן)
- סוגיה בתולדות העברית
- סקירה על מוסד מיוחד העוסק בנושאי שפות, קליטת עלייה וכד', או על ועידה, קונגרס וכו' שעסקו בנושא רלוונטי
- טיפול בתאריך משמעותי (במערכת הנחלת הלשון או בהקשר רחב יותר)
- ספרי לימוד וספרים בנושאים הקרובים לתחום העיסוק של מורי העברית באולפנים (ענייני עלייה, העברית החדשה וכד')

נקבעת מתכונת חדשה.
כתב העת יוצא פעמיים
בשנה כחוברת גדולה.

מגייס לשורותיו את טובי
החוקרים בתחומי
הנחלת הלשון והלשון
בכלל, מגוון את
המדורים.

באשר לעברית הנלמדת אצל הערבים במדינה כשפה שנייה: גם לכך הוקדש מקום, אם כי צנוע יחסית (אחד הסימפוזיונים הראשונים שפורסמו בחוברות בעריכתי היה בעניין הוראת עברית לערבים).

השמות בחוברות הראשונות היו מתחכמים משהו ומתכתבים עם רובדי הלשון השונים: 'בור ששתית ממנו' (למאמרי המחקר), 'עימות על אמת' (לראיון), 'סכין בירך חברתה' (לסימפוזיון), 'עדכונים - העברית עושה חיים' (למחקרים על התחדשות העברית), 'מגע ישיר' (לתיאור מוסד רלוונטי) 'הנחתום ועיסתו' (להצגת ספר בידי המחבר), 'קריאת תיגר' (לסקירות ספרים), 'כותרים בראש' (לפרסומי האגף). בשלב מאוחר יותר, כשהושמעה הסתייגות מחברי המערכת המורחבת, הועדפו שמות פשוטים וישירים יותר כמו 'מחקר', 'דידקטיקה', 'היבטים בקליטה'. בשלב ראשון העורך פעל בעצה עם מנהלות המדור להנחלת הלשון (אחר כך 'גף'), בעיקר כדי להתעדכן לגבי הנושאים שעל סדר יומו של האולפן ולקבל 'רעיונות' לגבי כותבים אפשריים, אנשי מעש ואנשי מחקר העוסקים בנושאים שיש להם או צריכה להיות להם חשיבות בהוראה האולפנית. מאוחר יותר הוקמה מערכת מייעצת שהורכבה ממפקחי המחוזות, מנהלים בולטים ונציגים של גופים העוסקים בהוראת עברית במסגרת האוניברסיטאות.

'הד האולפן' כשופר לתמורות בהוראת שפה נוספת

לעורך היה ברור שאסור שהד האולפן יהיה עלון פנימי, כלי מבטא של המורים בלבד. יותר מאשר 'של' המורים הוא היה צריך להיות 'בשבילם', מיועד להם ולקהלים קרובים. יתר על כן: הייתה שאלה איך להגדיר את רמתו ואת צרכיו של קהל המורים: האם לפי הקו הממוצע

שלו או לפי הפסגות שלו, ובעיקר אם להגדיר את צרכיו כפי שהם או כפי שראוי שיהיו. כלומר, המורה והמוֹרָה שראה העורך לנגד עיניו היו אנשים רחבי אופקים, המעוניינים לעשות כראוי את עבודתם בכיתה: להעשיר אוצר מילים, לתרגל את הפועל, להכיר לתלמידים את תבניות הדיבור; אך גם מעוניינים להנחיל תרבות ישראלית ויהודית, להבין את הקודים התרבותיים של תלמידיו, לעמוד על אופייה של העברית כדי שיוכלו להסביר לתלמידיו טוב יותר תופעות בלשון שהם נתקלים בהן. מבחינה זו, **הד האולפן**, כמעט מתחילתו, פנה או התכוון לפנות לקהלים רחבים יותר מקהל מורי האולפנים והיחידות לעברית באוניברסיטאות.

הד האולפן כמשקף תהליכים ומוביל תהליכים בהוראה:

עיסוק נרחב במקומה של הטכנולוגיה
בהוראה.

- שני נושאים מרכזיים שהד האולפן הוביל:
- המעבר בשנות ה-80 מגישה דקדוקית לגישה תקשורתית בהוראה;
- פיתוח דרכי בחינה והוראה של ידע לשוני שנרכש באולפן.

מדי פעם היו מגיעים אל העורך מאמרים דידקטיים שכתבו מורים. כך, למשל, זכורה מורה על סף גמלאות שהביאה מאמר קטן שכתבה: 'לכל איש יש שם' - על שימוש בשמות הפרטיים של התלמידים והמורה כבסיס לתרגול וגם כדרך להרחבת אופקים תרבותיים. באופן טבעי, מאמרים כאלה היו מיעוט. רוב החומר הוזמן ממומחים, שכתבתם סייעה להעלות על המדוכה דרכים, שיטות הוראה ואופני חשיבה חדשים שהנהלת המחלקה (אחר כך האגף) חשבה שצריך להנחיל למורים ולהשריש בעולמם בהדרגה. כבר באחת החוברות הראשונות, מ-1987, הנושא המרכזי היה 'טכנולוגיה חדישה ושימושה בהוראת שפה זרה', וטכנולוגיה חדישה משמעה היה כבר אז שימוש במחשבים, אבל היה גם כוכב שהפציע לרגע - הטלטקסט, שעסקנו בו בכמה גיליונות. הנושא המתודולוגי החשוב הראשון הייתה

הכנסת הגישה התקשורתית להוראה, במקום הגישה 'הדקדוקית' המיושנת. כאן תרמו את חלקן ביד רחבה פרופ' עלית אולשטיין וד"ר ליאורה ויינברך. הן פרסמו החל מגיליון 52 (1987) סדרת מאמרים מעולה על כשירות תקשורתית ופעולות דיבור בהיבט השוואתי. בין שהד האולפן ביטא כאן תהליכים ב'שטח' ובין שהוא תרם להובלת התהליכים, אין ספק שהוא שימש מקור למידה למורים שעמדו אז בתקופה של שינוי משמעותי בתפיסת ההוראה של שפה שנייה. נושא חשוב אחר, שהד האולפן נתן לו ביטוי, היה פיתוח מבחנים ושיטות הערכה של ידיעת עברית כשפה זרה/שנייה. בתיווכה של מנהלת חדשה למחלקה להנחלת הלשון, ריבה פרלמוטר (לימים: אביעד), תרמה פרופ' אילנה שוהמי, החל מ-1989, סדרת מאמרים על היבט זה. הכנסת חובת הבחינה במהלך הלימודים באולפן ובסיומו העצימה את הבקרה-העצמית אצל המורים והכניסה סדר מסוים במערכת שהייתה תמיד אנושית, אך לא דווקא מאורגנת ושיטתית.

אפיון נוסף של הד האולפן הייתה אמונת העורך, שנתמכה בדרך כלל גם בהשקפת מנהלי האגף, שיש לייחד חלק מהלימודים באולפן להנחלת תכנים. לצד זה הייתה הנחה שלא פחות חשוב מן ההיכרות של התלמידים עם תרבות ישראל, חשוב שהמורים, ובעצם כלל האוכלוסייה בישראל, יכירו את תרבות תלמידיהם ואת אפיוני היקלטותם מבחינה תרבותית, תעסוקתית וכד', ולא רק בהקשר הלשוני במובנו הצר.

מדי פעם מתעדכן עיצובה של החוברת.

החל משנת 1997 משתנה מעט השם כדי להתאימו לטעם העורך.

שנות התשעים - זינוק בעלייה וגיוון בכתבי העת

ב-1990, ובעצם מעט קודם לכן, התחוללה תפנית גדולה בתולדות העלייה לארץ. לאחר שנות בצורת יחסית ומאזן שלילי בין 'עולים' ל'יורדים', התחוללה סופה של ממש משני מקורות: מאות אלפים של יהודים או בני משפחה של יהודים ממה שהייתה ברית המועצות הגיעו לארץ, רובם ללא ידיעת עברית ובעלי רקע דל בתרבות יהודית. במאי 1991 הייתה עלייה משמעותית של יהודים מאתיופיה, קרוב ל-15,000 ('מבצע שלמה'). שתי האוכלוסיות האלה היו בעלות מאפיינים שונים מאוד, אבל מבחינת הדרישות מן המערכת היה ביניהן קווי דמיון מסוימים: ראשית, הכמות הגדולה של העולים עוררה את הצורך בקליטה מהירה של מורים אחרי הכשרה קצרה; שנית, מסיבות שונות, לשתי האוכלוסיות היה חסר באופן כמעט מוחלט ידע על עולמה של ישראל, ההיסטוריה שלה וכן ידע בתרבות יהודית. הבעיות המיוחדות האלה יצרו גם צורך בעיתונות דידקטית בעלת אופי שונה מן הרגיל.

הדרמה הגדולה -

**גלי עלייה גדולים בראשית שנות ה-90
מבריה"מ ומאתיופיה.**

הבעיות:

**צורך בהכשרה מהירה של מורים;
העדר ידע ביהדות והיכרות עם ישראל**

הד האולפן המשיך לצאת, וכצפוי אפשר למצוא בו בשנות התשעים נושאים כ'הנחלת יהדות באולפנים לעולי ברית המועצות' (חוברת 62, אביב 1991), מאמר על הקשר בין רוסית לעברית (באותה חוברת) ו'היבטים פסיכולוגיים בהוראה ובקליטה תרבותית של עולים' (חוברת 66, סתיו 1993). החידוש הגדול בעבודת העורך והאגף כולו היה בהוצאה לאור, במועדי התחלה שונים, של שלושה סוגי חוברות קטנות, בנות ארבע עמודים, שהיו בגדר סיוע חירום למורים החדשים וגם למורים הוותיקים מעט יותר שנאבקו באתגרים לא-מוכרים. הגיליונות בני ארבעת העמודים היו מוקדשים כולם להדרכה בסיסית למורה ולהצעות תרגול. החשוב והמתמיד שבהם היה

- **עברורים**, שהיה מיועד לאולפנים 'רגילים', שהם עיקר המערכת, ובתקופת היווצרותו למדו

בו בעיקר עולים מבריה"מ לשעבר, ובאופן שולי יותר עולים מאמריקה ומאירופה.

עברורים החל לצאת באפריל 1991 ויצא בתכיפות של פעם בחודש, לערך 10 חוברות בשנה. לא במקרה הנושאים בחוברות הראשונות הם בסיסיים (תבניות לשון, מילות יחס), מעשיים ומכאני-תקשורת (הדיבוב בכיתה ופעולות דיבור). חוברות מאוחרות יותר עוסקות בנושאים מתאימים לשלב מתקדם קצת יותר באולפן הראשוני: הוראת ספרות (בעיקר קטעי שיר), הבנת הנצפה (ברמה הבסיסית ביותר - הבנת תחזית מזג האוויר ותשדירי שירות וצפייה בשיעורים טלוויזיוניים המיועדים לעולים). מתוך מחשבה על עולם העבודה שהעולים עומדים להיכנס אליו בתום האולפן הוקדשה חוברת אחרת, בקיץ 1992, ל'עברית לצרכים מקצועיים'. בלטה גם גיליונות העשרה תרבותית בנושאי יהדות ומדינת ישראל (חנוכה, פסח, הדמוקרטיה בישראל). ב-1995 הוקדש גיליון (כבר מס' 30!) לנושא 'תהליך השלום', שהיה אז 'לוהט' בכל מובן.

מאחר שהחשבנו מאוד את הקניית הספרות העברית כמבוא להכרת התרבות הישראלית, הוצאנו גם אנתולוגיה של קטעי ספרות בשם **מבחר**.

צורכי השטח יצרו עם הזמן שתי סדרות נוספות, אחים **לעברורים**, באותה מתכונת בדיוק: תחילה

- **עת יופי**, למורים שלימדו באולפנים בני עשרת החודשים לעולי אתיפיה אנאלפביתים או בעלי השכלה מועטה. יצאו שמונה גיליונות - הראשון בהם, שהתפרסם בנובמבר 1992, עסק בנושא טיפוח החשיבה. האחרים עסקו במיומנויות, כולל מיומנות החשבון וההתמצאות הגאוגרפית.

כשהסתיימו האולפנים הבסיסיים, שרוב תלמידיהם היו מגל העלייה הגדול הראשון מברית המועצות, הוקמה מערכת של אולפני המשך, וגם לרשות המורים במסגרת זו הועמדו חוברות במתכונת דומה:

- * **נושאי המשך**. הגיליון הראשון עסק בהוראת הפועל בשלב מתקדם והגיליון השני - בהבנת הנקרא; אך עיקרם של הגיליונות הוקדש לנושאי העשרה: השואה; המשפחה בישראל. גם החוברת שעסקה בהבנת הנצפה הייתה מיועדת לא רק לטיפול מיומנות הבנת הנצפה אלא גם להכנסת העולים לעולם תקשורת שדרכי התנהלותו וערכיו לא היה מוכרים להם בברית המועצות, כך הנחנו, ודאי לא זו שבטרם 'גלאסנוסט'.

עברורים

מיועד לאולפנים רגילים, בעיקר עולי
בריה"מ לשעבר

יצאו יותר מ 30 חוברות, אחת לחודש

- נושאים בסיסיים, מעשיים (מערכת הפועל, מילות יחס)
- העשרה תרבותית ביהדות
- הכרת מדינת ישראל

נושאי המשב (המשך וגם המשך)

מיועד לכיתות המשך, רמות ב-ג,
למסיימי חמישה חודשי אולפן.

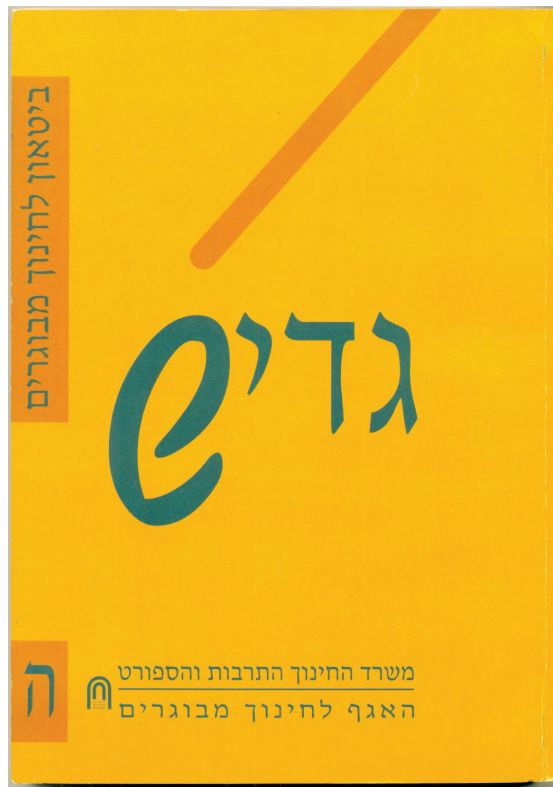
- פיתוח מיומנויות ודקדוק
- דגש על נושאי העשרה (השואה; המשפחה בישראל)

עת יופי

מיועד לאולפנים של עולי אתיופיה
חסרי השכלה או מעוטי השכלה (10
חודשי אולפן).

8 חוברות בדגש על רכישת מיומנויות:
חשבון, התמצאות גאוגרפית.
החוברת הראשונה הוקדשה לטיפול
החשיבה.

- גם הכרכים הגדולים של השנתון גדיש - ביטאון לחינוך מבוגרים, שהתחיל לצאת לאור בתחילת שנות התשעים של המאה העשרים, כוללים ברובם מדור נרחב לענייני הנחלת הלשון: כך, למשל, בכרך ב (1994), שהוקדש לנושא 'חינוך מבוגרים ותקשורת', יוחד מדור ל'כלי התקשורת והנחלת הלשון', ובכרך ו (2000), בנושא 'תעסוקה', הוקדש מדור ל'הכשרת עולים לתעסוקה'. גם הכרכים האחרונים של כתב עת זה, המוקדשים לנושאים 'בוערים' על סדר היום החינוכי או החברתי: 'הטכנולוגיות הדיגיטליות וחינוך מבוגרים' (כרך יג) ו'שילוב בחינוך הכללי, אקדמיזציה והעמקת הידע בעברית לשם השתלבות בעבודה' (כרך יד) ייחדו מקום להוראת העברית, רכישתה והעמדות כלפיה - במקרים אלה בהקשר של האוכלוסייה דוברת הערבית בארץ. ייחודם של המאמרים האלה היה ביריעה הרחבה שלהם ובאפשרות שניתנה במסגרת זו לעסוק בנושאים שלא באו לכלל ביטוי בהד האולפן.

לדוגמה:
**כרך ב הוקדש לחינוך
מבוגרים ובו מדור
גדול על עברית
ותרבות עברית
לעולים**

**הייחוד של גדיש:
מקום למאמרים
גדולים ולנושאים
שאינם בהד האולפן**

כתב עת אינטרנטי ויתרונותיו

הד האולפן עצמו שינה את פניו עם הפיכתו, החל מגיליון 85 (חורף 2003) לעיתון אינטרנטי. עד אותה עת נשלחו חוברות לאולפנים - בשנים הראשונות לכל מורה, וכשהתרחבה מאוד מסגרת האולפנים - גיליונות ספורים לכל אולפן. היה חשש מן המצב החדש של כתב עת דיגיטלי, שבו אי אפשר 'למשש' פיזית את הגיליונות אלא רק לקבל קישור בהודעה במייל על צאת גיליון חדש. נראה, עם זאת, שההוצאה לאור באינטרנט הרחיבה את מעגל הקוראים והכותבים. **הד האולפן** עשוי לעניין לא רק את מורי האולפנים אלא כל אדם בעל עניין בנושאי לשון והתרבות המגוונת שיצרו העולים בארץ. כך, למשל, אם נתבונן בגיליונות האחרונים: גיליון 102 הוקדש לעלייה וקליטה של עולי אתיופיה, אך גיליונות קודמים הוקדשו לנושאים שאינם מיוחדים דווקא לאולפן: המאבק לתחיית העברית (100) ו'שפות היהודים' (101).

מילות סיכום

אפשר לומר **שהד האולפן** או, בשמו השונה במקצת, **הד האולפן החדש** (החל מ-1996), היה מין שמש שסביבה התארגנה מערכת כוכבי לכת, שכמה מהם התמידו בעוד כמה מהם זרחו

בעוצמה לשעה, כל עוד היו נחוצים בסיטואציה המיוחדת של ההוראה האולפנית בארץ. **גדיש**, שנוצר אולי בתחילה במחשבה להציג את עבודת האגף, הפך לכתב עת מיוחד במינו, העוסק בהרחבה ובדרך כלל ברמה גבוהה, בנושאים שונים העומדים במרכזו של חינוך מבוגרים (טכנולוגיה חדישה, מגדר, השכלה אקדמית - הכול בהקשר חינוך מבוגרים). עלוני הלימוד בני ארבעת העמודים, **עברורים**, **עת יופי ונושאי המשך**, סייעו מאוד למורים להתמודד עם סיטאוציות חדשות ולא מוכרות: גלי עלייה גדולים מברית המועצות לשעבר, עלייה משכילה מאוד ברובה, אך שהייתה חסרה רקע ביהדות ובידע של ממש על ישראל, אופייה ותרבותה החדשה; גל עלייה גדול מאתיופיה, בעיקר בעקבות 'מבצע שלמה', של עולים שהיו ברובם אנאלפביתים בשפת אמם ונעשו ניסיונות שונים בפיתוח תורת הוראה מיוחדת בשבילם; והקמת רשת גדולה של אולפני המשך, שנועדו לבסס את ידיעת העברית ואת הבנת החברה הישראלית אצל העולים באולפן הראשוני הרגיל. עלוני הוראה אלה יצאו באופן אינטנסיבי ותכוף בשנים מסוימות - המחצית הראשונה של שנות התשעים, אולם עם שוך גלי העלייה פג הדרגתית הצורך בהם, **והד האולפן החדש** נותר להפיץ בדרכו השיטתית את סוגיות הוראת העברית ונושאים הקשורים בחיי האולפן והעולים.